

Skötselplan för Björndalsbergens naturreservat

Foto: Elin Hultman

Postadress
611 86 NYKÖPING

Besöksadress
Stora torget 13

Telefon
0155-26 40 00 växel

Telefax
0155-26 71 25

E-post
sodermanland@lansstyrelsen.se

Organisationsnr
202100-2262

PlusGiro
35174-2

Bankgiro
5051-8653

Faktureringsadress
FE 98
833 83 STRÖMSUND

Internet
www.lansstyrelsen.se/sodermanland

Datum

Dnr

2013-05-08

511-5356-2011

BESKRIVNING AV NATURRESERVATET

Översikt

Björndalsbergens naturreservat är 68,5 ha stort och består till största delen av mager tallskog. Intill denna finns bördigare delar med barrblandskog, mer grandominerad skog och även mindre partier med sumpskog. Vid Björndalsstugan finns ett område med gammal kulturmark med lövträdsvärden. I områdets nordöstra del ligger sjön Glådran.

Uppgifter om naturtyper, arter och bevarandevärden

Uppskattade arealer av naturtyper*:

- Skogsmark	ca 65,3 ha, varav 52,3 ha produktiv
Tallskog	ca 23,4 ha
Granskog	ca 7,0 ha
Barrblandskog	ca 9,0 ha
Lövblandad barrskog	ca 2,4 ha
Triviallövskog	ca 0,5 ha
Ädellövskog	ca 0,4 ha
Triviallövskog med ädellövinslag	ca 0,1 ha
Ungskog inklusive hyggen	ca 9,5 ha
Impediment	ca 13,0 ha
- Öppen mark	ca 0,8 ha
- Sjö	ca 2,4 ha

TOTALT 68,5 ha

Prioriterade bevarandevärden

- <i>Naturtyper</i>	- Tallskog, barrblandskog
- <i>Strukturer (landskapselement)</i>	- Gamla träd, död ved
- <i>Växt- och djursamhällen</i>	- Svampar, lavar, mossor, brandgynnade arter

* Arealer enligt KNAS (Kontinuerlig naturtypskartering av skyddad natur)

Naturgeografiska förhållanden

Björndalsbergens naturreservat utgörs av ett berg med branta sluttningar ner mot sjön Klämningen i väster. De högsta partierna är belägna mellan 80 och 100 meter över havet. I områdets nordöstra del ligger en mindre sjö, Glådran, som avvattnas norrut för att slutligen rinna ut i Storsättraviken i Klämningen.

Reservatets markförhållanden består av gnejs och granit med sandig morän utmed sluttningarna ner mot Klämningen. På berget förekommer mindre områden med svallsediment av varierande storlek från sand till grus. Några mindre områden med glaciallera finns samt kärr med torvlager. I sluttningen ner mot Storsättraviken förekommer lera.

Datum

Dnr

2013-05-08

511-5356-2011

Historisk och nuvarande markanvändning

Björndalsbergens naturreservat har fått sitt namn av den fastighet som ligger centralt i området, Björndalen. I Björndalen har tidigare bedrivits jordbruk, vilket idag märks i form av spår av skogsbeta, samt rester av igenvuxen ängs- och åkermark. Denna kulturmark, liksom barrskogen i resten av reservatet, syns på häradskartan från förra sekelskiftet. På häradskartan framgår också att sjön Glådran tidigare hade namnet Glådran. I norra delen av naturreservatet finns ett medeltida gruvområde och ett gruvhål registrerat.

Biologiska bevarandevärden

De skogliga värdena i Björndalsbergen ligger dels i den gamla tallskogen på höjderna, som är omkring 100-130 år gammal med inslag av tallar över 200 år. Värdena består också av barrblandskog som växer i de lite lägre partierna, där det finns en mångfald av arter knutna både till gran och tall. I barrblandskogen finns en mosaik av mindre sumpdråg, vattendrag, stående döda träd och rikligt med lågor, som ger viktiga strukturer och livsmiljöer för många arter. Bitvis finns också inslag av gamla aspar, varav några hyser rödlistade arter. Inslaget av död ved är sparsamt i tallskogen men desto rikligare i den bördiga barrblandskogen. I mittdelen av reservatet finns gammal jordbruksmark och lövblandad barrskog som håller på att utveckla stora lövträdsvärden. Längst i söder där naturreservatet gränsar mot fastigheten Lövviken står en mäktig ek som utnämndes till naturminne år 1935.

Naturligt är störning i form av brand en viktig ekologisk process och en stor del av dynamiken i skogslandskapet. Omgivningarna kring Björndalsbergen har historiskt sett präglats av återkommande bränder, vilket också lämnat sina spår i naturreservatet. I södra delen har ett litet område brunnit för mindre än tio år sedan. Brandspår syns i form av svarta trädstammar och bortbränd markvegetation. Dock har branden inte tagit så hårt eller så har den släckts tidigt, vilket medfört att få brandljud och bara mindre mängder död ved har bildats. I Björndalsbergen dominerar tallen, som är ett trädslag som genom sin tjocka bark och högt ansatta krona är anpassad till bränder. För att kunna föryngras sig behöver den kraftig störning, som till exempel en storm eller brand, så att ljus kommer ner till marken. I reservatet finns exempelvis de brandgynnade arterna skarp dropptaggsvamp och nattskärta, vilka lever i ljusöppna tallskogar. Raggbock och skrovlig flatbagge, två sällsynta brandgynnade arter, är båda funna i skogar i denna del av länet, dock utanför reservatet. Båda arterna är knutna till störningspräglade tallskogar och påträffas främst på liggande död tallved i solexponerade lägen.

I naturreservatet har många intressanta arter påträffats, särskilt av svampar och fåglar, se tabell 1. Här finns bland annat de rödlistade svamparterna dofttaggsvamp (NT), gräddticka (VU), gränsticka (NT) och ostticka (VU). Gräddticka är en art som påträffas på mjuk och murken ved av framför allt gran. Dessa granlågor är vanligtvis grövre än 3 decimeter och ligger på fuktig mark i gammal skog som är rik på liggande död ved. På platser där gräddticka växer förekommer ofta flera andra rödlistade arter. Fågelarter som noterats är till exempel mindre hackspett (NT), nattskärta (NT) och tretåig hackspett (NT). För mindre hackspett är äldre lövträd, döda stammar och stubbar viktiga både för häckning och födosök. Eftersom olika trädslag är värdefulla som födokälla under olika år består de gynnsammaste reviren av en blandning av trädslag, främst lind, björk, al, asp och ek. Orre och pärluggla finns i omgivningarna runt Björndalsbergen och kan ibland påträffas i naturreservatet.

Datum

Dnr

2013-05-08

511-5356-2011

Tabell 1. Rödlistade arter och signalarter som registrerats i objektet. Notera att tabellen bygger på inventeringarna som finns i källförteckningen. Rödlistekategori följer Gärdenfors, U. (ed.) 2010, *Rödlistade arter i Sverige 2010*, ArtDatabanken, SLU. NT = nära hotad, VU = sårbar, S = signalart enligt Skogsstyrelsen F = fågelart upptagen i EU:s fågeldirektiv

Svenskt namn	Latinskt namn	Rödlistad/ Signalart/ Fågeldirektivet
Kärlväxter		
Blåsippa	<i>Hepatica nobilis</i>	S
Grönpyrola	<i>Pyrola chloranta</i>	S
Knärot	<i>Goodyera repens</i>	NT/S
Missne	<i>Calla palustris</i>	S
Rankstarr	<i>Carex elongata</i>	S
Mossor		
Blåmossa	<i>Leucobryum glaucum</i>	S
Grön sköldmossa	<i>Buxbaumia viridis</i>	S
Långflikmossa	<i>Nowellia curvifolia</i>	S
Stubbspretmossa	<i>Herzogiella seligeri</i>	S
Lavar		
Gammelgranslav	<i>Lecanactis abietina</i>	
Garnlav	<i>Alectoria sarmentosa</i>	NT/S
Grynig blåslav	<i>Hypomyces farinacea</i>	
Kvistspikar	<i>Phaeocalicium ssp.</i>	
Nästlav	<i>Bryoria furcellata</i>	S
Skriftlav	<i>Graphis scripta</i>	
Vitmosslav	<i>Icmadophila ericetorum</i>	S
Svampar		
Dofttaggsvamp	<i>Hydnellum suaveolens</i>	NT
Grovicka	<i>Phaeolus schweinitzii</i>	S
Gräddticka	<i>Perenniporia subacida</i>	VU/S
Gränsticka	<i>Phellinus nigrolimitatus</i>	NT/S
Honungsvaxing	<i>Hygrocybe reidii</i>	S
Kandelabersvamp	<i>Artomyces pyxidatus</i>	NT/S
Kilporing	<i>Skeletocutis kuehneri</i>	NT
Luddticka	<i>Onnia tomentosa</i>	NT/S
Motaggsvamp	<i>Sarcodon squamosus</i>	NT/S
Ostticka	<i>Skeletocutis odora</i>	VU
Skarp dropptaggsvamp	<i>Hydnellum peckii</i>	S
Stor aspticka	<i>Phellinus populicola</i>	NT/S
Strimmig lökspindling	<i>Cortinarius glaucopus</i>	S
Svart taggsvamp	<i>Phellodon niger</i>	NT/S
Svavelriskä	<i>Lactarius scrobiculatus</i>	S
Sydlig kantmusseron	<i>Tricholoma sejunctum s. str.</i>	NT
Tallticka	<i>Phellinus pini</i>	NT/S
Ullticka	<i>Phellinus ferrugineofuscus</i>	NT/S
Vedticka	<i>Phellinus viticola</i>	S
Insekter		
Bronshjon	<i>Callidium coriaceum</i>	S
Granbarknagare	<i>Microbregma emarginata</i>	S
Åttafläckig praktbagge	<i>Bupestris octoguttata</i>	S
Fåglar		
Mindre hackspett	<i>Dendrocopos minor</i>	NT
Nattskärva	<i>Caprimulgus europaeus</i>	NT/F
Spillkråka	<i>Dryocopus martius</i>	F
Tjäder	<i>Tetrao urogallus</i>	F
Tretåig hackspett	<i>Picoides tridactylus</i>	NT/F

Datum

Dnr

2013-05-08

511-5356-2011

Värden för friluftsliv

Naturreseptatet utnyttjas inte för friluftsliv i någon större omfattning. Områdets närhet till Laxne och Stora Hammarbosätters fritidshusområde gör däremot att det är ett potentiellt strövområde för närboende. En ridstig löper genom området, vilken sannolikt används kontinuerligt. Även de rastplatser som finns vid Glådran används tack vare att de ligger längs Sörmlandsleden. Sörmlandsleden går idag strax utanför naturreseptatet men kommer troligen att dras om för att löpa genom resevatet. I områdets södra del finns en utsiktsplats med vacker utsikt över sjön Klämningen.

PLAN FÖR OMRÅDETS SKÖTSEL

Övergripande mål

Det övergripande målet för naturreseptatets skötsel är att bevara den äldre barrskogen och skapa strukturer för sällsynta och hänsynskrävande arter. Detta skall göras genom naturvårdsbränning i tallskogen och genom att skapa solexponerad död tallved. Restaureringsåtgärder för att utveckla lövträdsvärderna genomförs på kulturmarken. Områden med stora granvärden lämnas utan skötsel för att utvecklas genom intern dynamik.

Naturreseptatet är indelat i skötselområden som utgår från de bevarandemål och de skötselåtgärder som ska utföras för respektive område.

För karta över skötselområden och friluftsliv se bilaga 2.1.

Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Generella riktlinjer och åtgärder

Naturvårdsverkets åtgärdsprogram för fetörtsblåvinge berör eventuellt naturreseptatet. Fjärilen finns på lokaler med liknande förutsättningar i närheten av området. Inventering bör genomföras för att avgöra om fjärilen förekommer inom resevatet eller om den kan förväntas sprida sig dit.

Åtgärder för arter och naturtyper som omfattas av åtgärdsprogram, fastställda av Naturvårdsverket, ska utföras i enlighet med programmet då det berör området, i den utsträckning det är förenligt med skötselplanen.

Skötselområde 1: Barrskog med naturvårdsbränning (ca 58 ha)

Beskrivning

Skötselområdet består främst av äldre tallskog och barrblandskog och bitvis rikligt med död ved. Tallskogen växer i första hand på den magrare marken på höjderna, och barrblandskogen i de lägre delarna av området. I barrblandskogen i norra delen finns en blandning av mindre sumpdrag, vattendrag, stående döda träd och rikligt med lågor. Inslaget av död ved är sparsamt i tallskogen, men desto rikligare i den bördiga barrblandskogen. I södra delen av skötselområdet finns bitvis inslag av gamla aspar, varav några hyser rödlistade arter. Längs vägen söderut från Björndalen ingår också partier med ungskog av tall, gran och lövträd, runt

Datum

Dnr

2013-05-08

511-5356-2011

20 år gamla. Längst i söder där naturreservatet gränsar mot fastigheten Lövviken finns en mäktig ek som utnämndes till naturminne år 1935.

Bevarandemål

Skötselområdet består av olikåldrig barrskog med höga naturvärden och ett stort inslag av gamla träd av tall, gran och asp. Tallskogens struktur och sammansättning är tydligt påverkad av brand. I perioder efter brand, bränning eller skötselåtgärder är området öppet och präglas av betydande mängder död ved och typiska arter som etablerar sig. Arealen barrskog ska vara ca 58 ha.

Skötselåtgärder

Naturvårdsbränning ska om möjligt genomföras inom 20 år och upprepas efter ca 30 år. Hur den i detalj ska genomföras kommer att beskrivas i en separat plan som utarbetas inför bränningen. Äldre granar, refugiemiljöer och lövträd med naturvärden, exempelvis bohål, skyddas i möjligaste mån vid brand. Om naturvårdsbränning inte går att genomföra ska åtgärder för att skapa luckor och död ved utföras. Tallar och lövträd, framför allt asp, gynnas vid dessa skötselåtgärder. Områden med stora granvärden lämnas utan skötsel.

Eftersom delar av området nyligen har brunnit ska solexponerad död tallved skapas för att öka mängden död ved tills naturvårdsbränning är aktuellt igen.

Vid behov utförs friställning av naturminneseken.

Ljusöppna luckor i skötselområdets brantpartier kan skapas för att gynna fetörtsblåvinge.

Skötselområde 2: Kulturmark med restaureringsåtgärder (ca 3,5 ha)

Beskrivning

Skötselområdet, som tidigare varit kulturmark, består av varierad skog med bitvis stort inslag av lövträd. I den centrala delen finns fortfarande öppen mark som delvis är igenväxt med älggräs och sly. I den omgivande skogen finns äldre lövträd som håller på att utveckla stora värden, men hotas av igenväxning. Området har tidigare betats och detta kan vid möjlighet återupptas.

Bevarandemål

Skötselområdet ska bestå av varierad blandskog med en stor andel lövträd. Skogen ska vara gles och luckig och det ska finnas friställda, vidkroniga träd, liksom död ved.

Skötselåtgärder

I täta bestånd friställs äldre träd för att förlänga deras livslängd. Enskilda yngre lövträd kan också friställas för att få individer som blir gamla och grova. Genom att lämna kvar borttröjt material ökar också mängden död ved. Bete och/eller slåtter kan utföras om förutsättningarna ges.

Datum

Dnr

2013-05-08

511-5356-2011

Skötselområde 3: Barrskog och sjö (ca 7 ha)*Beskrivning*

Skötselområdet består av tre olika skogsområden, varav två innehåller barrskog – främst gran, och ett område med sumpskog. Sjön Glådran, som avvattnas till Klämningen, är en näringsfattig skogssjö inom Trosaåns avrinningsområde. Kunskap kring sjöns status saknas.

Bevarandemål

Området består av olikåldrig barrskog där naturliga processer som åldrande och avdöende leder till att död ved finns i olika nedbrytningsgrader. Vattenkvaliteten i sjön är god med ett rikt växt- och djurliv.

Skötselåtgärder

Inventering av sjön och framtagande av en restaureringsplan.

Friluftsliv*Beskrivning*

Vid Glådrans nordöstra hörn finns en rastplats som underhålls av Föreningen Sörmlandsleden. Där kommer en eldstad, vedförvaringsplats och bänkar att sättas upp. Vid sjöns sydvästra hörn finns en rastplats med eldstad. Sörmlandsleden går strax öster om reservatet och tangerar på två ställen reservatsgränsen. En stig som används bland annat för ridning går genom området. En parkeringsplats kommer att anläggas längs vägen som går igenom reservatet. Informationstavlor sätts upp vid parkeringsplatsen och vid Glådrans norra rastplats. På utsiktsplatsen i reservatets södra del ska en bänk placeras med utsikt över Klämningen.

Bevarandemål

Gränsmarkeringen för området ska vara i gott skick. Områdets friluftsanläggningar ska vara i gott skick.

Skötselåtgärder

Anläggning och underhåll av parkering, informationsskyltar, eldstäder, vedförvaringsplats och bänkar. Rastplatsen förses kontinuerligt med ved.

Sörmlandsleden dras om så att den går genom naturreservatet och en stig anläggs från parkeringen till Sörmlandsleden. För placering av anordningar se bilaga 2.1.

Jakt och fiske

Jakten regleras inte i reservatsbeslutet. Ett fiskerättsavtal föreligger för sjön Glådran.

Uppföljning**Uppföljning av skötselåtgärder**

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av genomförda skötselåtgärder sker i slutet på varje år, de år då åtgärder genomförts. Uppföljningen ska sedan ligga till grund för eventuell omprövning av skötselplanen.

Datum

Dnr

2013-05-08

511-5356-2011

Uppföljning av bevarandemål

Ett tredje dokument ska tas fram i samband med uppföljningen av naturreservatet. Dokumentet är en uppföljningsplan med målindikatorer för de olika bevarandemålen. Uppföljningen av bevarandemål sker i enlighet med instruktioner från Naturvårdsverket.

Kostnader och finansiering

Skötselåtgärder bekostas av förvaltaren. Uppföljningen bekostas av Naturvårdsverkets anslag för skötsel av skyddad natur.

Sammanfattning och prioritering av skötselåtgärder

Skötselåtgärd	Tidpunkt	Plats	Prioritet
Skapa solexponerad död tallved	År 2014	Skötselområde 1	1
Friställning av lövträd	År 2014	Skötselområde 2	1
Anläggning av parkering, stig, eldstad, vedförvaring	Inom 5 år	Se karta bilaga 2.1	1
Uppsättning av informationsskyltar	Inom 5 år	Se karta bilaga 2.1	1
Naturvårdsbränning/åtgärder som efterliknar bränning	Inom 20 år	Skötselområde 1	2
Friställning av naturminneseken	Vid behov	Skötselområde 1	2
Inventering av fetörtsblåvinge och ev. åtgärder	Inom 5 år	Hela reservatet	3
Anläggning av bänk vid utsiktsplats	Inom 10 år	Se karta bilaga 2.1	3
Bete och slåtter på kulturmark	Om förutsättningar ges	Skötselområde 2	3
Inventering av sjö och framtagande av restaureringsplan	Inom 20 år	Skötselområde 3	3
Gränsmarkeringar	Klart	Reservatets gränser	-
Uppföljning av skötselåtgärder	Efter åtgärd	Hela reservatet	1
Uppföljning av bevarandemål	Vart 6/12/24:e år	Hela reservatet	1

Källförteckning

ArtDatabanken, *Artportalen* <<http://www.artportalen.se>>

ArtDatabanken, SLU. *Artfaktablad om mindre hackspett* <http://www.artfakta.se/Artfaktablad/Dendrocopos_Minor_100048.pdf>

ArtDatabanken, SLU. *Artfaktablad om gräddticka* <http://www.artfakta.se/artfaktablad/Perenniporia_Subacida_1179.pdf>

Gärdenfors, U. (ed.) 2010. *Rödlistade arter i Sverige 2010*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Lantmäteriet. *Ekonomiska kartan över Sverige*. Kartlagd år 19xx. Kartblad xx xx.

Lantmäteriet. *Häradskarta*. Kartlagd åren 1898-99.

Lantmäteriet. 2010. *Fastighetsutredning Björndalsbergens naturreservat*.

Länsstyrelsen i Kalmar län. 2012. *Strategi för naturvårdsbränning i sydöstra Sveriges skyddade skogsområden 2012-2022. Projekt Eldskäl*. Meddelande 2012:13.

Länsstyrelsen i Södermanlands län. 1991. *Sörmlands natur, Naturvårdsplan*. Objekt nr. 80-4 (klass 3).

Datum

Dnr

2013-05-08

511-5356-2011

- Länsstyrelsen i Södermanlands län, Skogsstyrelsen. 2006. *Strategi för formellt skydd av skog i Södermanlands län*. Rapport nr 2006:7.
- Länsstyrelsen i Södermanlands län. 2008. *Raggbock (Tragosoma deparium) och skrovlig flatbagge (Calitys scabra) i Södermanlands län 2006-2009*. Rapport 2008:7.
- Länsstyrelsen i Södermanlands län. *Värna Vårda Visa – ett program för en bättre förvaltning och nyttjande av naturskyddade områden i Södermanlands län 2012-2016*. Meddelande 2012:4.
- Naturvårdsverket. 2006. *Åtgärdsprogram för bevarande av brandinsekter i boreal skog*. Rapport 5610.
- Naturvårdsverket. 2005. *Naturvårdsbränning – Vägledning för brand och bränning i skyddad skog*. Rapport 5438.
- Naturvårdsverket. 2011. *Åtgärdsprogram för fetörtsblåvinge*. Rapport 6424.
- Nordiska ministerrådet. 1977. *Naturgeografisk regionindelning av Norden*. NU-serien B 1977:34.
- Rydberg, H. och Wanntorp, H-E. 2001. *Sörmlands flora*. Botaniska sällskapet i Stockholm.
- Skogsstyrelsen. 2006. *Nyckelbiotopsinventeringen*.
- Niklasson, M. 2011. *Brandhistorik i sydöstra Sverige. Projekt Eldskäl*. Meddelande 2011:14. Länsstyrelsen i Kalmar län.
- Sveriges Geologiska undersökning. 1986. *Jordartskartan*. Digital utgåva.
- Sveriges Geologiska undersökning. 1985. *Berggrundskartan*.

Bilagor

2.1. Skötsel- och friluftslivskarta